Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 151 (11649) | 1981 чылдың июнь 30, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

СЭКП-НИҢ XXVI СЬЕЗДИЗИНИН ШИИТ ПИРЛЕРИН—АМЫДЫРАЛГА!

ЭРТКЕН СУББОТАДА

Он бирги беш чылдың баштайгысының бирги чартык чылда түнелгин Каа-Хемде «Совет Тыва» совхозу үндүрген.

Күш-ажылдың байырлалы иниги хурал-биле эгелээн. Анаа совхозтуң тозан ажыг мурнакчызы шаңнаткан.

Он бирги беш чылды «Совет Тыва» совхозтуң ишчилери багай эвес эгелээн. Олар чартык чылда күрүнеге дук садар планын 125 хуу, эът садарыныын 100 хуу күүсеткен. Мал бажын камгалаары—98,7 хуу күүсеттинген. Ынчангаш чыл планнарын долдур болгаш ажыр күүседириниң аргалары бүрүн тургустунган.

Байырлалга чоок-кавы ажыл-агыйларның төлээлери, спортчулары база келген. 64 улуг, 16 аныяк мөге хүрешкен. Улуг мөгелерден ол-ла совхозтан Никита Намнан шүүлген, Бичe-оол Мандашпан үжүүрлешкен. Аът чарыжында хойжу Ондар Соруктуң аалы эрткен. Шыдыраага совхозтуң кол инженери Борис Хертек тиилекчи болган.

Бистиң корр.

ОРГУ-ШӨЛДҮҢ БРИГАДАЗЫНДА

Чөөн-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуң Оргу-Шөлде хойжу бригадазының малчыннары эрткен кызын иниттинин малын хур, менди кадагалаар дээш күжениишкининг ажыллаан. Ооң түнелинде бригада 4618 төрүүр хойдан 4651 баш, азы 100 хойга онааштыр 102 хураганны менди доруктурган. Хойнуң эрте ооллаарын организаттаан чорук ындыг түнелди берген.

Бригадада 16 төрүүр коданның 12-зинің малчыннары 100 хойга онааштыр 90-105 чедир хураганны камгалап алган. Хойжулар Шолбан-оол Ооржак 100 хойдан 105, Куртугбай Ондар 102, Дажы-Намчал Ооржак, Отук Монгуш, Адар-оол Монгуш олар 100-100 хураганны доруктурган. Бригадада бижыглаттынган суг сөөртүр машинаның чолаачызы Киров Монгуш малчыннарже суг сөөртүлгезин үзүктелиишкин чок кылып турар. Малчыннарның чагыткан солун-сеткүүдерин чогуур ей-шаанда почтачы Дамлын Ооржак келирип турар.

Бригадада 8 коммунистерден тургустунган партия бөлүү бар. Ону Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, район Совединин депутады Дажы-Намчал Чыртай-оолович Ооржак удуртып турар. Партия бөлүүнүң хуралдарын Устав өзүүлүг эрттирип, аңаа мал ажылынга коммунистерниң ролюнун, бригаданың ажыл-агыйының лугайында айтырыгларны чугаалажып, четпестерни чайладыр талазы-биле чогуур хемчегларни ап турар. Аныяктарны мал ажылынче хаара туларынче кичээнгейни салып, оларны дуржулгалыг хоочун малчыннарга даандырып турар.

Бригаданың малчыннары ам Манчуректин серини тайгаларынче малын семиртири-биле көжүп үне берген. Чайлаглап кежериниң мурнунда кыштаг-ларда 500 тонна өдекти бөлүп каан. Хой, хураган кажааларының, шагжа, оцгаларының болгаш өске-даа херектелдерниң септелгезин июнь 1-де кылып доосан. Малчыннарың кужу-биле Сарыг-Булунда 64 гектар сиген шөлүн сугаргаан.

Бо чылын 7900 ажыг хойну кыргып, күрүнеге 136 центнер дуктуг садар планнаг. Ону күүседири-биле бо хүннерде хой кыргылдазын эгелей берген.

1981—1982 чылдарының мал кыштаглаашкынынга чогуур үеэзинде шынарлыг белеткенир талазы-биле республиканың бүгү малчыннарынга Эрзин районунуң ажыл-ишчилериниң кыйгырыын Оргу-Шөлдүн хойжу бригадазының малчыннары боттарының хуралынга таныжып чугаалашкан, ону деткиишаан, районнуң бүгү хойжу бригадаларының хойжуларынга тускай кыйгырыгны хүлээп алган.

Н. ДАЖИНМАЙ.

ДУРЖУЛГАЛЫГ МАЛЧЫН

Кудук-Шөлүнүң делгем хөвүзүн «дан бажы шара хере, даш бажы сарыг шокар» турда, чажыккан эк даржы дег, хойлар чаттыкып оттай бээр. Оон кедезиде ак-боро эттыг, чаа-ла үжен хар үеэзи, делгем эвилерлиг, күдер сыныг эр бардадап, кадарып чоруур. Ол болза «О. Шынаа» совхозтуң сураглыг хойжуларының бирээзи, онгу беш чылдың шалыпчызы, коммунист Ойдуп-оол Данилович Седендир.

Ада-иезинден малчын уктуг болгаш мал ажылынга оон арга-дуржулгазы улуг. Ол онгу беш чылдың чыл санында-ла үс баш төрүүр хойнга онааштыр үс ажыг чаш малды камгалап ап, бир баштанда 1 кг 500 граммдан эвээш эвес дуктуг ап келген. Хойжу эрткен чайлаглаашкынды болгаш күзеглээшкинни база чүм оттуг черлерге эрттиргениде хойлары ам-даа хүр. О. Седен бо чылын 387 баш төрүүр доларындан үс башка онааштыр 107 хураганы камгалап алган.

Ог-бүленин хереэжен эвээ, беш ургуларының авазы Дизенмаа Сандыйовнаның үк ажылга улуг-хуузу улуг. Бо чазын ол ийи үс ажыг хураганнарны ажаап, доруктурган. Ог-бүле болгуун кужу-биле чылдын-на он тонна өдекти бөлүп курган ап. Өнгеш-Хем оорунда болган Чоога-Аксыдан он беш тонна сигенин кезип, кыштаанче дажыглап ап келген.

Он бирги беш чылдың бирги чылында Седенниң социалистиг хүлээлгези — бир баштан-на ийи килограмм «дукту» алыры болур.

Ө. ЧИҢМИТ.

Тес-Хем район.

АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРГЕН

Чонга ачы-дуза чедирериниң планныг даалгаларын ажыр күүселиг келген коллективтер Барыын-Хемчик районда бар. Оларның бирээзинге Ак-Довуракты «Чодураа» ательезинде А. Шишигинаның удуртканы платье даараар бригада хамааржыр. Ук бригаданың кежигүннери майның планын 122,7 хуу күүсеткеш, 1472 рубльдан ачы-дузазын чонга көргүскен. Ол ышкаш Кызыл-Мажалыктың амыдырал хаңдырылга комбинадында И. Чуленин бригадазы эрткен айда база челиишкининг ажылдаан.

Тус-тус даараныкчыларның аразында чарыштыг эки организаттаан, ажылдың ажыктыын бедиткининдеш күш-ажылчы чедиишкиннер чедип алдынган. Чонгун кинрген чагыгларын бажыннарында күүселип турарларын макталдыг ажылдап келгеннер база бар. Чижээ, бажынында даштыкы хеп аймааның чагын күүселип турар Н. Кыргыс, А. Ооржак олар бо эрткен беш айның планын база ажыр боттандырганнар. Ук коллективте Л. М. Замятнаның удуртканы бригада майның онаалдазын 130 хуу боттандырган.

А. БАГЫТ-ООЛ.

ХҮЛЭЭЛГЕЗИН КҮҮСЕТКЕН

Туранның сүт-бараан фермазында баар өрукту Зоя Седипей бичиизинден тура-ла билир. Школага тургаш-ла ол аваазынга дузалажыр дээш, өөрү уруглар-биле кады фермага чеде бээр турган. Ооң соонда Зоя Седипей ол фермага саанчылап кирген.

Үш чыл эрткен соонда ооң адын дуржулгалыг, мурнакчы саанчыларның аттарының аразынга бяжип турар апарган. Зоя Седипейниң мергежили чыл келген тудум улам-на бедип турган. Онгу беш чылдың түнелинде кежээ, кызымак саанчы «Күш-ажылчы Алдар» орденнинің үшкү чергези-биле шаңнаткан. Совхозта «Алдыг холдуг мастер» деп стендиле ооң чуруун делгеп аскан.

СЭКП-ниң XXVI съездизинің шиитпирлери Зоя Седипейни улам-на сорук кинргеи. Ынчангаш коммунист З. Седипей он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдазын болгаш социалистиг хүлээлгезин хуусад бетинде ажыр күүседирнче ферманың ажыл-ишчилерин кыйгырган. Ол чүгле сес кырынга аазаан эвес, харын ажыл-хереэ-биле бадыткап турар.

Г. КУДРЯВЦЕВА.

Бии-Хем район.

Олег Ворошиловович Шагаачы Совет Армияның хүрээлениинден халашкан дораан-на Тандыда «Россия» совхозтуң машина-трактор мастерскаязынга каңнакчылап ажылдай берген. Ооң бээр дөрт чыл эрткен, аныяк ол ажылынга улам-на мергежээн.

Аныяк каңнакчы бо хүннерде сиген кезер машиналар септелгезин дооскаш, дужут ажаалдазының техниказын септээринде киржип турар.

ЧУРУКТА: О. Шагаачы.
В. КРИВДИКТИН фотозу.

АҢЧЫЛАРНЫҢ ОЛЧАЗЫ

Бистин чүртүвүстүн паштокрин заводтары сыын мыйызының чиг-эди-биле хаңдырарының негеллеин улгадып турар. Мыйыс аныяк, сеектелбээнде, ханы долу турда белеткээри чугула. Сыынны аңнаарын майның 25-тен июльдүн 25-ке чедир тускай чопшээрел-биле чорудуп турар. Чөөн-Хемчик районуң аңчылары тыпкан олчазын «Хемчик» аңнаар-тывыш ажылагый черинин ажылчыларынга эккел дужаар.

Сыын мыйызының шыкары баксыраачал болгаш үреливели кончуг. Белеткеп алган мыйысты алды шактан ажып тулар болза, ооң шынары баксыраап, чыгталып эгелээр. Ынчангаш тып белеткээн сыын мыйызын ол үеден эрттирбейн мыйыс хайылыраан черинге ажылчыларга хүлээлиг болза эки. Үреливи баксыраан берген мыйыстың ортен-үнези базаа кудулай бээр. Чамдык аңчыларның талазындан мыйыс др үеде үреливи, баксыраас дээр хевилер бар. Ол ындыг эвес. Сыынны боолаан соонда ооң мыйызын кезип белеткээш, алды шактан эрттирбейн, мыйыс хайындырыкчыларынга дужаар.

Эрткен чыллың сыын мыйызының белеткелинин үеэзинде аңчы Н. Новиков сыын мыйызы белен хреблес деп болгаш, ону белеткеп кылыр черге ийи хонгаанда дужаган. Ооң түнелинде ол мыйыстың шынары чогуур стандартка хүүшпее болган.

«Хемчик» аңнаар-тывыш ажыл-агыйы бо чылын 100 кг. кургаг мыйысты белеткээр аңчыны. Ону күүседири-биле 50 сыынны чопшээрел-биле аңнаары көрүүнгей.

Мыйысты ырак черге ап чорууга үреливи барымдаалаан, ону хаймидырыр белеткээр пунктуларын — Көжээ-Баазазыны, Шом-Шумда, Чадаанда тургускан. Ол пунктуларны эргежок чугула дериг-хереклелер-биле хаңдырган, дүн-хүнү-биле ажылдаар. Пежурный хайылдырыкчыларны тургускан. Чогуур үеэзинде белеткеттинген мыйыстың үнези улуг болур.

«Хемчик» аңнаар-тывыш ажыл-агый черинин аңчыларынга 50 мыйысты аңнаарын өөрүм бо чылын чопшээрел. Ол чопшээрелди алган аңчылар тайгаларже үне бергеннер.

Сеектелбээн эки шынарлыг мыйысты тыпкаш, дужаар аңчылар кызымакчай аңнап турар. Бо чылдың баштайгы үеэзинде олчазының ээзи — С. М. Монгуш болган. Хоочун аңчы 5 кг эки шынарлыг мыйысты, болган 100 кг. эътти дужаган. Турженмаа аңчылар Т. С. Чистык-Ооржу 5 кг мыйыс, 100 кг. эътти, Т. Х. Сат 6,5 кг мыйыс, 100 кг эътти, Ч. Л. Монгуш 11 кг мыйыс, 100 кг эътти, С. А. Оттей-оол 8 кг мыйыс, 100 кг. эътти тус-тузунда дужаганнар.

А. ДОНГАК.

Чөөн-Хемчик район.

Экономика камналгалыг болур

ПРОДУКЦИЯНЫҢ ШЫНАРЫ—КОЛ КӨРГҮЗҮГ

Бистин республика аргарыг талазы-биле кончуг байлак, ооң курлавырлары 1 миллиард кубометр ажып турар. Ол ышкаш арга-нянытты тудугга ажыглап турарывыс база эн-не пептерингей, ылангыя кедээ тудуглар кол-ла кезиниде дилиг материалдарны, чудуктарны, маңзаларны болгаш янзы-бүрү чазанылга кылыгларын ажылган турары хөй.

Улуг-Хемниң ыяш үлетдүр ажыл-агыйы ыяш белеткээр болгаш ону болбаазырадыр талазы-биле республикада кол бүдүрүлге черге. Ук бүдүрүлге тудуг ыяжының 50 хуузун (123 мун кубометр чедир), дилиг материалдарының 30 хуузун (41 мун кубометрни) белеткеп турар. А он бирги беш чылдың баштайгы чылында ооң планныг онаалдалары база эвээш эвес, 155 мун кубометр тудуг ыяжын белеткээш, үндүр өөртүр болгаш 40 мун кубометр дилиг материалдарын кылып белеткээр.

Ол бүдүрүлгенин ажылындан тудугжуларның ажылы дыка хамаарылгалыг. Ылангыя кедээ тудугларны чедиишкининг доозары болгаш объектилерни хуусаазында дужаары ооң хамааржып турар. Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының ажыл-хереэн чугаалап тургаш, ооң продукциязының шынарынга доктаап көрээлинер.

Сөөлгү үеде ук ажыл-агый кыскаладыр кезип, хоюглаан маңзаларны үндүрерин эвээжедип турар. Ооң чижээнге мындыг саинарны көргүзүп болур. 1978 чылда 38,5 мун кубометр дилиг материалдарындан 16,2 хуузу кыскаладыр кезип, хоюглаан маңзалар турган болза, а бо чылдың бирги кварталында мындыг кылыгларының хуузу 15,3 хуу чедир эвээжээн, а брустарны белеткээни 6,5 хуудан 4,1 хуу чедир баткан. Хереглекчилерге кыскаладыр кыскен, хоюглаан маңзаларны дилиг материалдарын ажыглаары эптиг дээрзи билдингир. Үүге дээрге оларны сөөртүүнге транспорт чарыгдалдары 1 кубометрге хамаарыштыр алырга ортумаа-биле 0,6 рубльге чингээр болгаш орулгалыы база-ла кубометрге хамаарыштыр 2 рубль чедир өзер.

Ындыг дилиг материалдарын кылып белеткээри ыяш-үлетпүр ажыл-агыйынга база ажыктыг. Үүге дээрге кыскаладыр кезип, хоюглаан маңзаларның өртээ улуг болгаш оларны бүдүрери бүдүрүлгеге орулгалыг. А артынчыларын штукатура дранькилери, штакетниктер кылдыр, азы оттуларынга ажыглап, садып болур. Ындыг турбуже, Улуг-Хем ыяш-үлетпүр ажыл-агыйы ону ынчаар бүдүрбейн турарының чыдлагааны чүдел? Ол болза бүдүрүлгенин технологиязын үреп турары-биле тайылбырлаттынар. Кескен чудуктарны шын, негелдеге дүүштүр ажыглаарда оларны диаметр аайы-биле сорттаары негеттинер. Чижээ брусту белеткээринге диаметри 24 сантиметрден эвээш эвес чудук хереглеттинер. Чудуктарны пилорамаже бээринге белеткээрде оларны чоон, чиге аайы-биле ангы-ангы сорттааш, бөөле шарып белеткээш чорудар ужурлуг. Амгы үеде Улуг-Хем ыяш-үлетпүр ажылагыйы чудуктарны сорттаайн турар болгаш дилер пилорамаларже чудуктарны кайы-хаманаан чок, чоопун, чиигезиндеа чорудуп бээр. Ооң уламындан хама материалдары (брустарны белеткээри) болдунмайн турар. Ук ыяш-үлетпүр ажыл-агыйында бар чангыс сортировка шугуму үреген, ажылдавас.

Бо талазы-биле эки дуржулганы өске бүдүрүлгенин чижээнден көрүп болур бис. Туранның ыяш белеткээр пунктузунда, кезип белеткээн чудукту болбаазырадырын чедиимелиг организаттаар. Эрткен дөрт айларда бүдүрген бүгү дилиг материалдарының 16 хуузу брустарга онаажып, а 50 хуузу кыскаладыр кестирип, хоюглаан маңзалар болур. Ынчангаш ук участоктун сан-хөө байдалы эки. ажылы орулгалыг болуп турар.

Дилиг материалдарының хемчээли, сорттааны, маркировкалааны күрстандарттарын негелдезинге дүгжүр ужурлуг. Улуг-Хем ыяш-үлетпүр ажылагыйы бо негелдерни база хажыдып келген. Хереглекчилерге берип турар дилиг материалдарының үзүүнү 6,1 метр, а документтиде көргүскени 6,3 метр, ынчап келирге хереглекчилер 3 хууну чедир албайн турар. Ол ышкаш ыяштын кургаарын барымдаалаваанындан хереглекчилер базаа 3 хууну чедир албайн келген.

Дилиг материалдарын маркировкалаары шуут уттундурган. Продукциянын кайы сортка хамааржырын чижек-биле салып турар. Сайгарылга киллдиниң көргүскенин өзүүлүг алырга, хереглекчилерже чоруткан кезип, хоюглаан дилиг материалдарының 75 хуузу 1—2 сорттуу болур. Ону ол-ла ымдаалаар болза байдал эвээш эки ышкаш сагындырар. А херек кырында байдал ындыг эвес. Туранның ыяш белеткээр пунктузунда продукцияны сорттаары, маркировкалаары эки организаттыынган деп үстүнде көргүскен болгай бис. Ындыг эки ажылдыг бүдүрүлгеде безин хереглекчилерже үүдүрген дилиг материалдарының 44 хуузу бирги-ийиги сорттуу болуп турар.

Бо чижектерден алгаш көөрге, Улуг-Хем ыяш-үлетпүр ажыл-агый бүдүрүлгезинин талазындан продукцияның шынары дээш ажылды үеленин-биле эде турузар, бүдүрүлгеде контроль-хыналданы күштелдирер, кижилер-биле ажылды экижидери негеттинип турар-дыр.

Г. ТУТЫНИНА,
курхайгаарал лабораториязында киллдис эргелекчизи.

ЧЕР КЫРЫНГА ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының тайбыны хамгалаарынче, делегейде дүшкүүрелдиг чорукту чавырылдырарынче углаан тайбынга ынак политиказын совет кижилер изин-биле деткип турар. Митингилеринге, беседалажышкынарынга, СЭТА-же чагааларынга олар «Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң хүлээп алган Кыйгырыын чангыс эп-сеткилдиг деткип турарының дугайын, Төрээн чурттун күүш-шыдалын шалыпчы ажыл-ижи-биле бижыглаарынга беленнинин дугайын чангыс эп-сеткилдиг медеглеп турарлар.

—Кызыгааржок чепсегленишкинге болгаш дайынзырак авантюраларга хаңдыкшылдыгларның оруун дуглаар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр деп сүрлүг кыйгы бада дагын Кремльдеи чаңгыланып үнүп, Курунеинин Москвада подшипник заводунуң коллективинин митингизинге кол инженерниин ораланчызы, Ада-Чурттун Улуг дайынының хоочуну В. Орлов медеглээн.— Бистин чуртувусче фашистиг Германиянын оор өзүү-биле халдаанынан бээр чаа 40 чыл болду. Ол дайын бистиң улустарывыстың огбулелериниң түс бүрүзүнге ажыг-шужугну болгаш карага-когаралды таварыштырган. Амы-тынынан чарылганнарының чырыткылыг турасказалынын бларынга баштарывысты мөгейтиишаан, бистер, лириг кижилер, совет улустун аажок улуг карага-когаралы-биле чедип алганы тайбынны камгалап, хумагалаар хүлээлгелиг бис.

С. М. Киров аттыг «Электросила» каттыжышкынга болгаш митингиге чүве чугаалап тура, токарьлар-карусельщиктер бригадазы Ю. Сидоров мынча деп чугаалаан:

—Дайын эгелеп турда он ийи хаалыг турдум. Ленинградтың бүгү-ле ажы-төлдеринге ишкаш, маңы үлүүмге база бүүзелеттиргинин дарберге кызыгаалашкыннары ажыг-шужуг болгаш чоок кижилерниң өлүм-чидими таварышкан. Тайбынны камгалап артыраар дээш бөгүн бүгү-ле чүүлдерни кылыр херек деп Леонид Ильич Брежневтиң чугаалаан сөстери ышчангаш бистерге биллингир. Ядролуг дайынның халавынче кижи төрелгетенни кирер чыгаарын кызыгып турар ындыг кижилер угаан-сарыылдын үнүн дыныар ужурлуг.

Минскинин шак заводунга хой кижи киржикчилиг митинг болган.

—Бистер болгаш бистин ажы-төлдеривис өөжүргалдыг чурттаарын болгаш ажылдаарын күзээр бис деп, тайбын камгаалалының завод комитединин даргазы А. Агапова онаалап демеглээн.— Фашистиг халдаашкынның чедирген халаптыг үржүктарының иемдээ Черниң хой-хой иелериниң чүректеринге ам-даа артыышаан. Чаа дайын өртү хын үнмезин дээш бүгү чүүлдерни кылыр бис. Бистиң тургузукчу ажыл-ижиниске, бистин ооллдарывыстың болгаш ургуларывыстың аас-кежиктиг өзүп, мандыырынга тайбын херек.

—Тайбын бүгү кижи төрелгетенге херек-деп, Узбекистанның «Коммунизм» даар колхозунуң суттатчызы К. Калимов медеглээн. — Тайбынны чүгле иниги чүткүлбиле камгалап ап болур. Дайын кызанналашкынының лиммиттиг лиммираашкиннерин бистин салгалывыс ынчаан эткен. Орнукшуткан деп медаа-биижик туткан почтачы Черде чангыс-даа бажының эжиин моон сонгаар кажаалаа соктавазын. Бистер тайбының кижилери бис, ынчангаш тайбын дээш демисежиринге болгаш туржурунга белен бис. Ооң үндезини бистин ажыл-иживис болур. Ажыл-агыйның хевеңчилери бо чылдың өгезинде гектардан-на 55 центнер хевеңни алырын хүлээнген болза, а ам ооң-даа бедик көргүзүглерни чедип алырын шиитпирлээн.

—Дүшкүүрлүг чоруктун чавырлышкынын камгалаары болгаш ханыладыры, боочепсекти эдлере будуруп турар чорукту шеглээри чугаалыкчы, тургузукчу ажыл-ишке калбак аргаларны ажылдар дээрзин совет эртемденнер эки билир деп. Армян ССР-нин Эртечнер академиязының академиги М. Касьян бижээн. —Дүшкүүрлүг чоруктун чавырлышкынын хөөржүдерин күзеп турар ындыг кижилерге: — Хөөржүдүп шыдавас силер, дээргилер! деп чугаалаар бис.

ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязында чүве чугаалап тура, эш Л. И. Брежневтин чугаалааны ышкаш, күүш-күштүг агрессорларга удур турган тайбын күштерининг күүш-шыдалы бөгүн моон мурнунда кажан-даа турганындан артык. Тайбын дээш идепкейлиг демисеглилер отрядтарының бирээзи болза аразында Совет Эвилелинин эртемденнери база кирип турар бүгү чурттарның депшилгелиг эртемденнери болуп турар.

(СЭТА).

ИЗИГ ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮҮШКҮН

ССРЭ-ниң Дээди Совединин онгу чыжыының бешки сессиязында СЭКП ТК-ниң Чингине секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Леонид Ильич Брежневтин чугаазын, ССРЭ-нин Дээди Совединин делегейниң парламентилериниге болгаш улустарынга Кыйгырыын Чөөн-Хемчик районда «Искра» совхозтуң Бажын-Алаакта кыргылда пунктузунда болган хой кижи киржикчилиг митингизинге чугаалаашкан.

Кыйгырыгны болгаш сессияга эш Л. И. Брежневтиң чугаазын совхозта ажылдың комитетинин даргазы К. Куулар таныштыргаан.

— Эштер, бистер делегейге тайбының хөрүн күжениишкининг күш-ажылчыс-биле быжыглаар ужурлуг бис. Бистин совхоз чартык чылда күрүнеге сүт салгалы июнь 15-те күүсеткен, планнар ажыр 50 тоннаны саттынган. Эштер 100 хуу чорчук [illegible] [illegible] [illegible]

ХОЙ АЖЫЛЫНДА УКСААЖЫЛЫГА:

түңнелдер болгаш сорулга

БЕДИК ДЕҢНЕЛГЕ ОРГАНИЗАСТААР

СЭКП обкомунуң , көдээ ажыл-агый кылдызының эргелекчизи Г. А. ЗАРКЕВИЧИНИҢ чугазындан.

Республиканың Күрүксаажыдылга каттыжышкынының инициативазы-биле эрттирип турар уксаалыг хой делгелгези чүгүла хемчегларның бирээзи. Моон сорулгазы чүл дээрге, хойнуң уксаазын экижиларинге Тока аттыг, «ҮТКА 25 чылы», «Өөк», «Революцияның чалбыжы» болгаш «Кызыгаар» совхозтарның чедип алган үүлдери-биле танылып көөру, уксаа ажылында чедишкиннерни пропагандаалаары, мурнакчы дружулганы солчуру болур.

«Мал ажылынга уксаажыдылга херээн улам ыңай сайыраңгайжылар талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП обкомунуң база Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1979 ыллдагы докталын, а ол ышкаш он бирги беш чылда мал ажылын хөгжүдер талазы-биле партияның XXVI съездизиниң шиитпирлеринде салдынган сорулгаларны барымдаалаваш, амгы үе-чадала уксаажыдылга херээн маларны сайыраңгайжыдарының болгаш эң-не чөп ажыглаарының планныг системазын кылдыр бүүү-ле ажыл-агыйларга ынчаар организастаан турар ужуруг.

Маңгаа кол сорулга болза бар мал чемнериниг болгаш ук чериниг агаар-бойдус байдалларынга эки таарышкан, бедик продуктулуг хойларның болгаш өскүлерниң бир дөмей коданнарын совхоз, бригада бүрүзүнге тургузары болур.

Хой ажылын чедишкиниг хөгжүдериниг шинаныштыг аргазы оны интенсификастаары, селекцияны болгаш уксаажыдылга херээн үилезини-биле эжижилери болур.

Республиканың совхозтарында селекцияның болгаш уксаажыдылганың байдалын анализтеп көргеш, малды өстүрер ажылга чогуур кичээнгей салып турар ыңдыг ажыл-агыйлар малдың төлүн арбын алырынга чогумчалыг түүнелдерлиг болуп турарын демдеглеп болур.

Бо чылын республикага ниитизи-биле төрүүр 100 хойга опаштыр 79 хураганы камгалап алган азы эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге, 58,2 мун хураган хой болган. Эрзин, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик районларының совхозтары төрүүр 100 хойга опаштыр 83—89 чедир хураганны мекди доруктурган.

Чаңгыс аай чиңге-нарын база чартык нарын дүктүг хойнуң саны республикаге чыл санында өзүп, а хойну чем-биле эки хандырган база уксаа ажылының системазын шын тавыштырган ыңдыг черлерде хойнуң продуктулуу бедик болгаш төрүүр. Чижээ, 1980 чылда республикага бир хойдан алган ортумак дүк 1,78 кг болуп турда, Таңды районга 2,64, Каа-Хемге — 2,7, Тока аттыг совхозка —3,6, «Революцияның чалбыжыга» — 3,3, СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозка—3,1. Көдээ ажыл-агыйның дружулга станциязынга — 3,18 кг болгулаан.

Бонитировкага хаара тутканы хойнуң саны көвүдеп орар, ол чорук эң эки хойларны шын шилип алырының база хой ажылынга уксаажыдылганы сайыраңгайжыдарының аргазын берип турар. Сөолгу чылдарда хойнуң уксаалыг составы база класстыг экижин келген. Бонитировканың түүнелдериниг үилезилээш, 115 мун баш класстыг хойлуг 230 колаинны шилип тургускан.

Оон-биле чергелештир дыка хой совхозтарда, районларда уксаажыдылга херээнин байдалы четпес болуп артпышаан. Малдың баш санын өстүрериниг база менди кадагалаарында улуг четпестер опза дуурээзинин болдуун турар. Хой-хой совхозтарда уксаажыдылга ажылы куду деңнелде, хойнуң кызыраары ам-даа хой ының чалбыжыга» — 3,3, СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозка—3,1. Көдээ ажыл-агыйның дружулга станциязынга — 3,18 кг болгулаан.

Бонитировкага хаара тутканы хойнуң саны көвүдеп орар, ол чорук эң эки хойларны шын шилип алырының база хой ажылынга уксаажыдылганы сайыраңгайжыдарының аргазын берип турар. Сөолгу чылдарда хойнуң уксаалыг составы база класстыг экижин келген. Бонитировканың түүнелдериниг үилезилээш, 115 мун баш класстыг хойлуг 230 колаинны шилип тургускан.

Оон-биле чергелештир дыка хой совхозтарда, районларда уксаажыдылга херээнин байдалы четпес болуп артпышаан. Малдың баш санын өстүрериниг база менди кадагалаарында улуг четпестер опза дуурээзинин болдуун турар. Хой-хой совхозтарда уксаажыдылга ажылы куду деңнелде, хойнуң кызыраары ам-даа хой болуп турар.

Малдың продуктулуун белдериниг, уксаалыг малдың баш санын көвүделивиге уксаажыдылга ажылында эң чугула эвено болза, хойну тарып боозадыры болур. Ындыг турбуже Өвүр, Тес-Хем, Эрзин болгаш өске-даа районларның көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары ол ажыктыг хемчегже чогуур кичээнгей салбайын турар. Ынчангаш эки уксаалыг будуруккү кошкарларның үрезин ажыглавайн, коданнарга куду продуктулуг кошкарларны салып турар.

Көдээ ажыл-агый эргелеллериниң начальниктериниң, совхозтар директорларының, кол зоотехниктериниң чөвүлел хуралын чоокта чаа эрттиргеш, хойну чайын база ооладырының, хураганнарны шыныралыг үзериниң, эдержилгеге кирер коданнарны четчеленип тургузарының айтырыгларын энаа чугаалажып көргеш. Ынчалзажок ол ажылдар бүгүнге чедир четпес болуп турар. Тес-Хем, Кызыл, Улуг-Хем, Өвүр, Монгун-Тайга районларының ажыл-агыйларында хураган үзерин багай чорукан. Ол ышкаш хойну тарып боозадырының пунктуларын белеткээрниче эгелеп кирбээн. Дыка хой совхозтар хойларны, будуруккү кошкарларны эдержилгеге кинерилерге белеткээрин багай организастап турар.

Хой ажылында үстүнде айытқан четпестер хойнуң уксаазын экижилериниң, төрүүр хойнуң саанын көвүделиринің, хураганнарны чогуур үезиниде үзериниң, эдержилгеин база тарып боозадылганы организастыг, шынарлыг эрттиреринин талазы-биле төлевилеттингеен программаны күүседир дээш эргежок чугула ажылдарны чорударын бистен иеген турар. Ажыл-агый бүрүзүнге хойнуң кызыраар чоруун болдурбазын чедип алыры, хураган алырын шиитпирлиг көвүдеирин хандырары, хой тарып боозадыр чаа пунктуларны тудары — хой ажылында чугула сорулга ол.

Тока аттыг совхозтуң баазазынга уксаалыг хой делгелгези бо чылдың июнь 21-де болуп эрткен. Ол республика хемчээлинге организастаан улуг хемчег болган. Районнардан, ажыл-агыйлардан аңаа келген төлээлекчилер, мурнакчы хойжулар чүгле делгелгеде тургускан уксаалыг хойларны сонуургап көрген эвес, харын республикада уксаалыг хой ажылында байдалды болгаш ону улам ыңай хөгжүдериниң өйү келген айтырыгларын база чугаалажып көрген.

Ол дугайында материалдарны «Хойжунуң арнынга» парлаар-дыр бис.

КҮЖЕНИИШКИННИ КОШКАТПАС

Уксаалыг хой делгелгезинге келген көдээ ажыл-агый эргелеллериниң начальниктериниң, совхозтар директорларының, кол специалистериниң болгаш мурнакчы хойжуларның чамдыктары-биле «Шынның» корреспондентизи ужурашкаш, интервью алган. Он бирги беш чылдың, баштайгы чылын канчаар эгелээнил? Иаадымга уткуштур кандыг ажылдарны чорудуп турарыл? Уксаалыг хой делгелгези ажыктыг чүүү бергенил? Бо айтырыгларга харыны мооц адаанда парладывыс.

«Өөк» совхозтуң кол зоотехниги Л. Н. Шиповалова:

— СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедишкиниг боттандырар дээш бистиң совхозтуң малчыннары кызымак ажылдап турар. «Өөк» — уксаалыг хой ажылдыг хоочун совхозтарның бирээзи. Бисте ам көдүүнда I болгаш II класстың нарын дүктүг хойлар коданнары тургустунган. Бо чылын хойжуларның карак кызыл күш-ажылының ачызында ажыл-агый улуг хойну болгаш ооц чаш төлүн мекди камгалап алган. Эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге, хойнуц өлүп хораары 26,5 хуу кызырылган. А хураганны эрткен чылдыңдан 1122 башты азы 14,6 хуулу хойну алган.

Ам хүнүн ээлээзиде — хой кыргылдазы. Хойлар нарын дүктүг болгаш, кыргылданы июнь 25-те эгелээн. Бисте хойнуң баш саны 33 мун. Бо чылын 100 тонна дүк дужаар планныг бис. Ону күүседир арга бар.

Иаадымга төлептиг ужуражыр дээш хойжулар өдек-кыштаанын үүрмек септелгезин чазын-на доозуп алган. Ам эң чугула сорулга — мал чемниң белеткели. Малчын бүрүзү 10—15 тонна сигелин кезип алырын хүлүүнген. Чай азжок каан-дыр. Ынчалзажок сиген бар бүгү-ле черлерден кезип тургаш, мал чемниң четчир курлавырын тургузар деп малчыннар шиитпирлээн.

Бо делгелгени алырга, ажыктыг үүлдер бар-дыр. Нинти көргүзүг талазы-биле Тока аттыг совхоз бисти ажыл турар. Ам оон дружулгазын ажыглаар бис.

Эрзин районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги Н. К. Бегзи:

— Бистиң районнуң малчыннары бо чылын өлүн бедик көргүзүглерин чедип алган. Район колдуунда хой ажылдыг. Ам хойнуң баш саны 117 мун ажып турар. Малчыннар Иаадымга төлептиг ужуражыр дээш көлүрлүшкүнүг ажылдап турар. Район ниитизи-биле төрүүр 100 хойга опаштыр 86 хураганнарны мекди алган. Ол болза эрткен чылдыңдан 31 баш хой. Ам хой кыргылдазы адактышкын турар. Дүк планы 195 тонна, ам 100 ажыг тонналы дужаган. Ук планны июль 1-де чедир 197 тонна кылдыр күүседир дээш хойжулар бүгү болзунар аргаларны ажыглап турар.

Бо уксаалыг хой делгелгези черле ажыктыг-дыр. Бистиң район бөдүүн дүктүг хой өстүрер зонада турар. Келир чылын мыңдыг делгелгени мурнуу зонаның районларынга, чижээ, Эрзинге азы Тес-Хемге эрттирее кандыгыл деп күүлдаг мен.

«Революцияның чалбыжы» совхозтуң хойжузу, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны И. П. Сафонов:

— Мынаыг делгелгеге ийи удаа киржип тур мен. Моңу эрттиреринин аразы узамдыгын турар — ол четпес деп болаар мен. Уксаалыг хой делгелгезинден хой болгаш солуун үүлдерни билки ап болур. Чижээ, мен чыл бүрүде 100-ке опаштыр 115-тен куду хураган ап көрбедим. Мынаа эң кол чүве хойну эдержилгеге белеткээрин. Ол дээрге хураганын эрте үзери, чайын эки семиртири, чогуур үезинде тарып боозадыры-дыр. Оон ыңай кышкы ажаалдазын эки тургузар. Ооладашкынны үлегерлиг эрттирер. Ол бүгүнү делгелгениг киржиккилериниге чугаалап бердим.

Оңгу беш чылдың баштайгы чылын багай эвес эгелеливис. Чижээ, совхоз 100 хойга опаштыр 86 хураган алды. Мен бодум 100 хойдан-на 125 хураганны мекди доруктурдум. Дүк бир баштан-на 4 кг. Өске-даа хойжуларның көргүзүү эки. Ам хой кыргылдазы чоруп турар. Иаадымга чедишкиниг ужуражыр дээш, күрүнеге дүк садар планны күүседири-биле болдунар бүгү үүлдерни кылып тур бис. Өдек-кыштаавысты база септеп алган бис. Ам каш-ла хонгаш, чем белеткелиниче кирер. Сиген бар черден кезип тургаш, коданныга четчир сигенин белеткээрин хойжулар хүлүүнгеен.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң директору К. Б. Куулар:

— Совхозта чартык бөдүүн дүктүг хойну өстүрүп турар. Уксаажыдылга ажылын экижилер болза, бисте-даа нарын дүктүг хойну өстүрүп болур-дур деп бо делгелгени көргеш ыңдыг түүнелди үнаараавыс. Ынангыя Тока аттыг совхозтуң делгээн хойлары магалыг-дыр. Уксаажыдылга ажылын экижиткенинин ачызы-биле оны чедип алган. Ол дужулганы ажыглаар бис.

Чаа беш чылды совхозтуң малчыннары багай эвес эгелээн. Төрүүр 100 хойга опаштыр 93 хураган алдынган. Дүк кыргылдазы чоокку хүннерде доостур. Күрүнеге садар 44 тонна дүк планныг хой ууруузун сеткан. Оны күүседиринин бүгү хемчеглерни алыр бис. Малчыннар Иаадымга чедишкиниг ужуражыр дээш ажылдап турар. Өдек-кыштаг септелгези доозулган. Ам мал чеми белеткээрниче бүгү күштү мобилизастаар апаар.

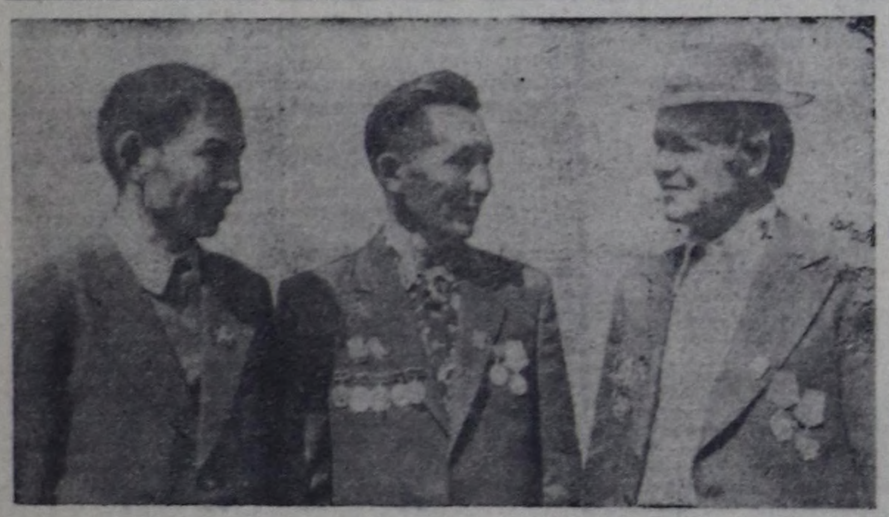

Солагай талазындан: «Чаа орук» совхозтуң хойжузу Д. Д. Дамчай, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хойжузу, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны П. К. Шанмак, «Революцияның чалбыжы» совхозтуң хойжузу, Ленин болгаш Кушажылдың Кызыл Тук орденнериниң эзелекчизи И. П. Сафонов.

КЫМНЫҢ ХОЮ ЭКИЛ!

Репортаж

ЭЛЕГЕСТИҢ солагай талакы эриниң кырында талдар, хадыннар болгаш теректер үнген девзалиг арыгнын чыыпшыр кыдыында чиңгир ногаан шыкта уксаалыг хой делгээр черни белеткеп кылган.

Июнь 21-ниң — воскресеньениң эртенинде делгелге шолуңге ажыл сыгыр дың бажында-ла эгелээн. Хой көргүзүт плакаттарны чурум-чыскаалдыг кылдыр аскылаан. Уксаалыг будуруккү кошкарларны, хойларны тус-тус турар өрээлдериниге киирген, чемгерген, суттарган.

Делгелгенин организакчызы — Тока аттыг совхозтуң удуртукчулары, специалистери шуптузу ында. Ол ажылагыйнын кол зоотехниги Л. К. Литвин-биле аңаа ужуражы бердивис.

—Кымның хою эки деп бодап тур силер, Леонид Бардович? — дедим.

—Шыырак хойлар, кошкарлар бар-дыр — деп, ол чугаалады. — Ынангыя Кызылдың уксаажыдылга станциязының кошкарларын көрүнер даан! Шуут тулгандыр.

—А силернин кандыгыл?

—Бистин база хоомай эвес.

ОЛ АРАЗЫНДА чайгы хүн хөөрээн. изин дегет апарган. Делгелге шолуңде кижи бажы кизирт, машина мырынай кара-шаар. Чиик машина безин чартык чүтен ажыг. Чүк машиналары база эндерик. Ыраккы Монгун-Тайга болгаш Тоожу районнарның малчыннарының төлээлекчилери безин бар.

Делгелгенин баштайгы кезии — уксаалыг хой ажылының байдалын база оон перспективаларын чугаалашкан чөвүлел хуралдың соонда, уксаалыг хойларның делгелгезин ажыдар дей берди.

Делгеирже киирер эжиктин аксында шөйген кызыл кожааны одура кескен, делгелгенин ажыттынганын чарлаан. Оон-на хой кижи: районнардан келген көдээ ажыл-агый эргелеллериниң начальниктери, совхозтар директорлары, кол зоотехниктер, селекционерлер, мурнакчы хойжулар делгелгеже шуужүп кирди.

Көрүкчүлер бир дугаарында делгелгенин организакчызы — Тока аттыг совхозтуң делгээн хойларына барды. Улус сөктүп кирип кээр орта, ол совхозтуң кол зоотехниги Л. К. Литвин бир элита кошкарны туткаш, чедип эккелди. Улус оон-моон үглеп келгеш, магадай бердилер.

—Аа, дугуниң дыгыйын!

—Дүк-даа бар-ла-дыр.

—Дириг деңзизи чежел?

—90 кг, а кыргып алыр дугу — 8 кг — деп, Л. К. Литвин тайылбырлады.

Кошкарның дүгүнүн узунун, чиңгезин, чуңгактынын көрүкчүлер кончуг тодаргай айтырып сонуургадылар.

Дараазында Кызылдың уксаажыдылга станциязының бүдуруккү кошкарларын сонуурган көрген. Аңаа баргаш, база бир элита кошкарның чанынга чыглы бердивис. Айтырыглар куттулуп эгелээн:

—Моон деңзизи чежел?

—106 кг ийин — деп, К. Т. Чаш тайылбырлады.

—А дугу чеже кг ирги?

— 16,7 кг болуп турар.

—Уваа, магалыг чүве-дир аа!

—Чаңгыс оон дугуниг каш-даа кижи кедер костюмну даарап болур-дур!

Оон соонда «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң уксаалыг хойларын көрген. Делгелгеге бөлүүнүн каларын турар эниик хойларын эккелгенин од ажыл-агыйнын сураглыг хойжузу Полит-оол Кыргысович Шанмак чыылганнарга тайылбырлады. Ол ажыл-агый хойдан ортумаа-биле 4-6 кг дүктү ап турар болду.

ДЕЛГЗЭН хойларны сонуургап көөру дыка үр өнүргүлүүлээн. Хойну азырап ажаарын, дүгүнүн чиңгаа хой болурда чүү кылза чогуурун, тарып боозадылганы кажан база канчаар чорутса экил дээш, өске-даа хой айтырыгларны делгелге үезинде совхозтарның удуртукчулары, специалистери, хойжулар тодаргай чугаалажып, арга-дужулгазын солушкан.

«Революцияның чалбыжы» совхозтуң мурнакчы хойжузу И. П. Сафонов биле «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң сураглыг хойжузу П. К. Шанмактың аразында солун чугаа болган.

— Ажыл- агыйларывыстың хою-даа нарын дүктүг-дүр, алырал-тежаалинин байдалдаа бир дөмей-дир, чаржып көргүвүссе кандыгыл? — деп, И. П. Сафонов демигизиниг айтырды.

—Харын чаржылы —деп, Шанмак каттышты.—Ынчалзажок аштырып каар ирги мен бе...

—Сен дээрге менден дүдак чок ур хой каларын келгендир сен. Ажылдаарын кызымак-дыр. Чарыштан дөмей-ле кайывыс-даа үлүгүн алыр апаар бис — деп, И. П. Сафонов түүнеди.

Ол ийи сураглыг хойжу ынчан социалистиг чарыштын кереэзин аразынга чарып алган.

Бо солун делгелге бедик организастыг байдалга эрткен. Аңаа келген төлээлер ажыктыг хой чүүлдерин билип алган. Адак өөлүүнде спортчу маргылдаа болун, 32 мөгенин хурежп-биле көрүлде доозулган.

К. АРАКЧАА,
«Шынның» тускай корр.

БОЛДУНАР АРГАЛАРНЫ БҮРҮН АЖЫГЛААР

Бистиң республиканың малчыннары партияның база чаактың шиитпирлерин амыдыэвес күженкиишкиннерни салып турарлар. Республика ниитизи-биле сүт, эт болгаш чуурга саларының талазы-биле квартал опаалдазын күүсеткен болгаш эрткен чылдың ол үезинин деңнелиниг дыка ажыгган. Бо чылын малдың баш төлүн алыры көвүдээн, бүгү чүзүн малдың өлүп, хораары кызырылган.

Республиканың мал ажылында кол черни хой ажылы эзлеп турар. Оон продукциязы мал ажылының продукциязының 59,5—61,1 хуузу болуп турар. Бо чылдың июнь 1-де мелээ-биле алырга, хой, өскүлүнүн баш саны 1 млн. 314783 четкен. Эрткен чылдың ол үезиниг-биле деңнээрге, өзүлде 4,6 хуу болган. Төрүүр 100 хойга опаштыр 79 хураган мекди алдынган, азы эрткен чылдың ол үезинин деңнелиниг-ден 14 баш хой. Республиканың 80 хойжузу төрүүр 100 хойга опаштыр 100 болгаш оон-даа хой хураганны камгалап алган. Оларның иштинде: «Саян» совхозта Дотпа Демир-оол 135, «Кызыгаарда» Соян Дуван — 115, «Кызыл тараачында» Кечил-оол Оолак — 112, «Коммунизмниң хереллинде» Ооржак Билденей — 107, «Чаа орукта» Маруся Соян — 109 хураганны 100 хойга опаштыр мекди доруктурган. Тока аттыг совхозтуң Хомалыг Шопан-оолга удуртукан хойжу бригадазы 100 хойдан-на 112, «Коммунизмниң деңнелинде» Оюн Шараанының бригадазы — 103, «Аллан-Маадырда» Кирилл Монгуштуң бригадазы — 102 хураганны мекди алган.

Республикага ниитизи-биле алган хураган саны көвүдээнде болза, чамдык районнарда ол көргүзүг ам-даа куду. Чижээ, Улуг-Хемниң ажыл-агыйлары төрүүр 100 хойдан 73, Бии-Хемниң, Барыын-Хемчиктиң — 77 хураган алган. Бай-Тайга, Монгун-Тайга районларга алган хураган оондаа эвээш болган.

Тыва АССР-ниң мал ажылында 1980—1990 чылдар үезинде чорудар селекция-уксаа ажылының перспективтиг планнарынга хой ажылын чиңге-нарын, чартык бөдүүн болгаш бөдүүн дүктүг деп ыңдыг үш угланыышкынга улам ыңай хөгжүдери тодаараттынган.

Чиңге-нарын дүктүг хой ажылын республиканың төп база барынын районнарының ажыл-агыйлары чорудар. Ол черлериниг агаар-бойдус байдалдары, чем баазазы, совхозтарның материалдыг хандырылгазы оны хөгжүдериниг негелделериниге дугжүп турар.

Өвүр, Монгун-Тайга, Бай-Тайга, Эрзин, Тес-Хем районларының ажыл-агыйларын-биле өөлүүлүүр. «Аллан-Маадыр» «Сүт-Хөл», «Тере-Хөл» совхозтар ук черниг бөдүүн дүктүг хойларын арыг чөвүрлериниг өстүрери база сайыраңгайжыдары тодаараттынган.

Совхозтарга садары-биле 1981 чылда республиканың иштинден бөдүүн болгаш чартык бөдүүн дүктүг 1500 бүдүрүккү кошкарны, красноярск уксаанын 3200 баш хайнаан шилип алган.

Амгы үеде республикада хойларның уксаалыг составы болгаш оларның дүккүр продуктулуу шынар талазы-биле чаартынган. Чижээ, 1954 чылда республиканың совхозтарынга чүгле 56 мун баш экижиткен хойлар турган болза, ам арыг нарын дүктүг уксаалыг болгаш хайнак 643 мун баш хой бар. Тока аттыг, «ҮТКА 25 чылы», «Революцияның чалбыжы», «Өөк», «Кызыл тараачын» совхозтарда болгаш Көдээ ажыл-агыйның дружулга станциязында нарын болгаш чартык нарын дүктүг, бедик продуктулуг база шыдаана уксааның хойлары бар апарган. 1953 чылда совхозтар күрүнеге чүгле 38 тонна чиңге-нарын болгаш чартык нарын дүктү дужаган болза, амгы үеде күрүнеге дужаан турар бүгү дүктүн 85 хуу хирези ыңдыг дүк болуп турар.

Уксаалыг мал үчёдүн ёзугаар алырга, амгы үеде республикада уксаалыг хойлар бүгү хойнуң 68,7 хуузу. 1980 чылда 52 совхозка хойларның үнелээшкинин чорутган. Оон түүнелиниг 165700 хойну тодаргай шинчилеп көргеш. Оларның 35,4 хуузу арыг уксааның хойлары. Уксаалыг хойнуң аразында эң-не улуг улуг-хууну красноярск уксаа база оон хайнактары эзлеп турар (77,7 хуузу). Чоллак, чаглыг будуруктуг тыва хойлар 19,7 хуузу болган. Элита класстың хойлары 3244 баш азы 1,9 хуузу, 1 класстыг — 95522 баш азы 57, 1 хуузу.

Кол будуруккү кошкарларның класстыг составы ам-даа куду болуп артпышаан. Шинчилеп көргеш 3914 будуруккү кошкарны чүгле кезик хирези элитага болгаш 1 класска хамаарынган. Ынанчыя Өвүр, Улуг-Хем, Бии-Хем районларының ажыл-агыйларында куду класстыг будуруккү кошкарларның саны хой. Чижээ, Өвүрүн совхозтарында 789 кошкарның чүгле 290-ы азы 36,7 хуузу, Бии-Хеминиг 1000 кошкарның чүгле 364-ту класстыг болган.

Шинчилеп көргеш 4308 баш бир харлыг кошкаржыктарының элитазы 17,1 хуу, 1 класстыг — 38,7 хуу, II класстыг — 9,9 хуу болган. Республиканың совхозтарында ажыл-агыйжы эвес ажыглан база багай ажаан, чемгерин турарының чижүү-биле салып ап турар той-санныг будуруккү кошкаларны арыг харыкеырач, ыныг-бүрү зарыгларга таварып, оон түүнелиниг продуктулуг шинарны негелдеге дуулаштап, санзан үүнүп турар. Шизис чылдагаа-биле ыныг-на 2—2,5 мун кошкарны эдеге дужаан турар. Ол хуузе совхозтарының кошкар садарынга үлүгреп 300—375 мун рубль дөгра-хереглеринин хей барын тыгары ол-дур.

Оон ашгыла хойну тарып боозадылга-биле хаара тутканы база шоолуг эвес — 50—55-ле хуузу. Хойну тарып боозадырын көвүделиниң орнунга, чыл бүрүде хойжулар боттарының коданнарынга кара туразында арттырып алган хайнак кошкарларын салып турар. Оон үржүү-биле чылдын-на дүгү чаңгыс аай дески эвес, ынзы-бүрү өөнүг дүктүг, куду класстыг хей хураганнар төрүттүнгеен турар.

Бедик продуктулуг уксаалыг кошкарларны республикага үр үеде ажыглап келген болгаш хойнуң колдуг хей нуруузу чаңгыс аай дүктүг апарган хиреэниде-ле, хойларны эки чемгербейн турары-биле дүккүр продуктулуу совлгу чылдарда өспейн, элээн каш чылдар улаштыр 2,0—2,1 кг деңнелде турып берген. Тока аттыг совхоз бир баш хойну 500—600 чемгерилге единицазының орнунга, чүгле 150—300 чемгерилге единицазы-биле хандырып турар ужурунда, аңаа 5 чыл дургузунда бир хойдан кыргып алыр дүк 3,6—3,7 кг-дан узатпайн келген.

Специалистериниг четпес ажылы болза, хойну тарып боозадырын өрттиреринче чогуур кичээнгей салбайн турары.

Өлүп хораан чаш хураганнарны чажырып, карак ажыттаар чорук ажыл-агыйларда хой. Шак ыңдыг ак сеткилиг эвес чорук хойнуң кызыраанын ылап тодаралырының болдунар аргазын бербейн, харын-даа ниитинин малын самчыгдазарынга идиг берип турар. Оон-биле эптеш чок земиселди чорударының үези келген.

Бо чылын уксаа ажылын экижилер сорулга-биле бүгүле хайнак болгаш куду класстыг кошкарларны арыг уксаалыг кошкарлар-биле солуур. Өске черлерден салып эккелген будуруккү кошкарларның бедик класын (элита, 1 класс) хевээр арттырар дээш ажыл-агыйларының кол специалистериниң база хойжуларының харыысалгазын бедилер керек.

Уксаалыг фермаларга, ажыл-агыйларга уксаалыг кошкаржыктарны шилип алырын ыыл бүрүде көвүделир, оларны өске ажыл-агыйларга садар. Хой тарып боозадын үлегерлиг пунктуларны тудуп тургузар. Тарып боозадыр техниктерни шилип алырын база белеткээрин эң-не шыныгызы-биле көөр.

Хой ажылынга уксаажыдылганын кол сорулгазы болза, чиңге-нарын дүктүг угланыышкынга — тыва уксаанын нарын дүктүг, эткир-дүккүр бөлүк хойларын, чартык бөдүүн дүктүг угланыышкынга— нурт иштинин өөлдүк, чаглыг будуруктуг хоюнун чартык бөдүүн дүктүг экижиттингей хевирин, бөдүүн дүктүг угланыышкынга — ук черниг чоллак, чаглыг будуруктуг бөдүүн дүктүг хойларын тургузары болур.

Бо арынны «Шынның» корреспондентизи К. Аракчаа белеткээн.

Тока аттыг совхозтуң нарын дүктүг элита класстыг бо хою делгелгеге бирги черни алган. Дириг деңзизи 60 килограмм, кыргып алыр дугу 7,8 килограмм. Ынчангаш ук хойга бирги черниг аттестаттың болгаш чемпион медалын тыыскан.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң чарлыы

Улус ажыл-агыйынга хөй чыларда ак сеткилдиг ажылы дээш «күш-ажылчы ачы-хавыязын үелеп көргениниң демдээ кылдыр ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң өзүмнеэзинден шаңнаары болза:

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Анна Фёдоровна **Абакина** — Кызылдың үлетпүр барааннар садымының «Саян» магазинының садыжызы.

Августа Яковлевна **Андреева** — Кызылда пассажирлер аргаштырар АТБ-ниң улуг экономизи.

Андрей Данилович **Андриянов** — «Тыва суг тудуг» трестиң ТМЭ-зиниң слесары.

Александр Иннокентьевич **Архипов** — Кызылдың туйбу заводунуң молаачызы.

Теодор Васильевич **Гоер** — Чонунуң амыдырал хандырылга министерствозунуң автобазазының слесары.

Екатерина Николаевна **Голубева** — пенсионер.

Алексей Иванович **Зайцев** — Кызылдың сайгарылга базазының таныысл чериниң ажылчыны.

Николай Петрович **Ильюхин** — пенсионер.

Надежда Григорьевна **Каверсун** — Оттулар түүл министерствозунуң кол бухгалтери.

Анна Максимовна **Карпюк** — столоваялар болгаш ресторанлар үрезинин ажылчыны.

Виктор Иосифович **Ляшевич** — Чонунуң амыдырал хандырылга министерствозунуң автобазазының слесары.

Евлампий Леонтьевич **Мартынов** — Чонунуң амыдырал хандырылга министерствозунуң автобазазының дарганы.

Иван Васильевич **Маслов** — Чонунуң амыдырал хандырылга министерствозунуң автобазазының слесары.

Елена Прохоровна **Мерзлякова** — Кызылдың сайгарылга базазының таныысл чериниң ажылчыны.

Зоя Владимировна **Олина** — Кызылдың аш-чем садыының № 15 магазининин улуг кладовщиги.

Валентина Ивановна **Попова** — пенсионер.

Мария Григорьевна **Прохорова** — пенсионер.

Надежда Николаевна **Рачанова** — Тываның транспорт эргелелинин БТК-ниң итекчеези.

Мария Николаевна **Санькова** — Кызылдың сайгарылга базазының ажылчыны.

Чилбак Хойтпак-ооловна **Сат** — пенсионер.

Тамара Михайловна **Скакова** — Тываның транспорт эргелелинин КМК-зында кадр инспекциниң улуг инспектору.

Анна Ивановна **Тихонова** — Курбанкының ресконторазының улуг бухгалтериниң ораакчызы.

Мария Ефимовна **Франк** — пенсионер.

Елизавета Макаровна **Чемова** — пенсионер.

Александр Емельянович **Черенев** — пенсионер.

Мария Петровна **Чулкова** — Тываның транспорт эргелелинин төп диспетчер албанының диспетчери.

Александра Григорьевна **Щегонина** — пенсионер.

МӨНГҮН-ТАЙГА РАЙОНДАН

«Малчын» совхоз

Сергин Далдышовна **Донгак** — пенсионер.

Дамдын-оол Мамчын-оолович **Иргит** — хойжу.

Чамырык Донгаковна **Монге** — ажылчын.

БИЙ-ХЕМ РАЙОНДАН

Мария Семёновна **Алексеенко** — «Хадын» совхозтуң ажылчыны.

Валентина Степановна **Бирюкова** — Бий-Хем районуун иштики херектер кылдызының таныысл чериниң контролёру.

Андрей Петрович **Бондаренко** — «Хадын» совхозтуң тудуг талазы-биле кастери.

Елена Митрофановна **Вакулина** — райкүүсүнүнүн ажылдакчызы.

Пелагея Илларионовна **Глухова** — «Райсельхозтехникаының» кол экономисы.

Василий Яковлевич **Головин** — районуң көдээ ажыл-агый эргелелинин белетел талазы-биле инспектору.

Евдокия Антоновна **Головина** — райзмнелгенин бухгалтери.

Серафима Михайловна **Еремова** — Тураның № 1 ортумак школазының техажылчыны.

Мария Ивановна **Карманова** — райвоенкоматтың ажылдакчызы.

Лидия Ефимовна **Кошевая** — Курстрах инспекциязының бухгалтери.

Галина Ивановна **Ламаева** — «Союзпечать» киоск садыгчызы.

Елена Фадеевна **Темкина** — ХБАБ-тың райбюро эргелекчизи.

Никита Павлович **Суханов** — Сеин суурда пенсионер.

Зинаида Александровна **Токмашова** — «Хадын» совхозтуң ажылчыны.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНДАН

Вина Вадыевна **Ыпаа** — «Кызыгаар» совхозтың техажылчыны.

«Чодураа» совхоз

Дажы Кыраанович **Аныыжы** — дарган.

Чедей Хурагандаевич **Баткар** — ажылчын.

Чооду Намчакович **Баткар** — сүт-бараан фермазының эргелекчизи.

Емчүр Папановна **Дажурун** — ажылчын.

Чаш-Уруг Сундуйовна **Нурзат** — ажылчын.

Долума Аныыжыевна **Севилбек** — ажылчын.

Сылаа Начыновна **Хуний-оол** — ажылчын.

Суваан Абрамовна **Хураган** — Культура бажыңының техажылчыны.

Чооду Доржуевна **Хыбан-оол** — ажылчын.

Спиридонова Сазан-ооловна **Чамзын-оол** — ажылчын.

Чооду Бипе-Караевна **Чараш-оол** — ажылчын.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Секретары Н. БОЙДУ.

Кызыл хоорай,
1981 чылдың июнь 23.

Бөлүмбүрзекти ниң судалы

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

СОВЕТ ӨҢНҮКТЕРИНИҢ ДУЗАЗЫ-БИЛЕ

БЕРЛИН. «Улетпүрүн дериг-херекселдери. ССРЭ-те бүдүрген» деп бижимеалиг чүк контейнерлерин Герман Демократтыг Республикада эн улуг түүлг черлериниң бирээзи — «Гера» деп бажың тудуунун комбинадынга аккелген. Чүрүттүлга бажыңнарын туларынга хереглээр демирбетон конструкцияларны кылыр ол бүдүрүлге черинин чаартылгазы оон соонда дораан эгелээн. Шехтерин чаартыр технологтуг элээн каш шугумнарны сайзырангайжыдар соруулга салдынган. Бедик бүдүрүкчүлүг дериг-херекселдерни ажыглаары комбинаттын бүдүрүлге күчүзүн дыка улгаттырар: 6 мун квартиранарны туларынга хереглээр түүлг мериалдарын ол чыл бүрүле үзүвер.

КӨДЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ГА КАДРЛАР

БУДАПЕШТ. Дипломнаан специалистерин — агрономнарын, инженерлерин, мал эмчилерин саны өрткен беш чыл дургузунда республикада 50 хуу ковудаан. Ол башын аңгыдыр Венгрияның көдээ ажыл-агый кооперативтерине болгаш күрүне ажыл-агыйларында ажылдап турар. Көдээ ажыл-агыйга белги мергежилиг аныяк кадрларны белеткээр талазы-биле программаны чүрүтка чайгылыш чок боттанылыргаан ачылында ол чедиштиниер хаптыртынган.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле шинчилел ажылдары улам калбарган. Эртем-шинчилел институттарынга ажыг үеде аныяк специалистер көдээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле 50 темалыг эртем ажыларны кылып турар.

АГРАР-ҮЛЕТПҮР КООПЕРАЦИЯЗЫНЫҢ АЖЫКТЫЫ

СОФИЯ. Горна-Оряховицала комплекси аграр-үлетпүр кооперациязының ажыктыының үлегери кылдыр чүрүтка саалып турар. Аграр-үлетпүр кооперациязының хөгжүдер талазы-биле Болгария бедик түннелдерни чедип алган. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин унуш, ногаа, мал ажылының продукциязын хары үгле болгаш кылыры-биле хөлбаштырары чүрүтка дыка ажыктыг болган. Чижээ, бүдүрүлгенин шинги хемчээли сөөлгү беш чылда Болгарияда 25 хуу, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрери — 5 миллион леви акшага немей ковудаан.

Концентрацияның болгаш специализацияның аргалы-биле ыныг өки түннелдерни чедип алган бис деп, аграр-үлетпүр кооперациязының таргазы Я. Кушев СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Амгы үеде тараа культураларының бүгү шилдери болгаш чылыдылга-биле ногаа өстүрер ажыл-агый чангыс төпте, кат-чимис өстүрери — өскелинде, мал фермалары — үшкү төпте мөөнеттинген.

Оон ачызында Болгарияның тараажылары болгаш малчынары сөөлгү беш чылда свекла бүдүрерин 15 хуу, тараны — барык 35 хуу, мал ажылының продукциязын бүдүрерин — 45 хуу ковулаткан.

ЧАА ТРАНСПОРТ БЕЛДИРИНИҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИ

БЕЛГРАД. Субботкага тудар чаа демир-оруктуң станциязының төлевилелин чогаткан. Демир-оруктуң чаа шугуму Югославияны Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң чүрүттары-биле харылаштырар. Ол станция чүрүтта эн сайзырангай болур. Социалистиг өске чүрүттар-биле Югославияның салыг харылаалдарының калбарганы демир-оруктуң станциязын чаартырын болгаш алгыдарын негеп келген.

(СЭТА).

Болуушкуннар допчулалы

ЧЕР КЫРЫНГА ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

«Тайбың — кижи төрелгениниң иниги чаагай чүүлү, а бистин үеевисте ол — оон догуннаарының бирги эдлчегде чугула негелдези-дир. Чүгле дем каттыштырган күженишкиннер-биле тайбын камгалаттынган туруп болур болгаш бүзүрелдиг хандырылган турар ужурлуг» деп, делегейниң парламентилериге болгаш улустарынга ССРЭ-нин Дээди Совединин Кыйгырыының чалбыштыг сөстери бүгү кижи төрелгетенге чаагай кыйгы кылдыр өртемчейге дыныалган.

Айылдыг планнарны үзер, халапты чайладыр, тайбынны камгалаар дээш тайбынга ынак чүрүтарнын эн-не бедик харыысалгазын эш Л. И. Брежнев онзалап демдеглевишаан, делегейге кайгамчык улуг ужур-дузалыг эн чугула ол документини чугаалажып көөрүн база хүлээп алырын делегейнин амгы нарын байдалының үзүнде санаалаан. «Кижилернин дириг чүрүтаар эргезин хандырар дээш бүгүде чүүлдерни кылыр черде. Бо херекке ажыглаачык болгаш тоомча чок көөр кижилер туруп болбас ужурлуг: ол херек бүгү кижилерге, кижи бүрүзүнге хамааржыр. Ол херек чазактарга болгаш политиктиг партияларга, хөй-нинги организацияларынга, улустарнын сонгаалы, оларның өмүнээзинден хөлелип турар парламентилерге база, хамзаржыр» деп, Л. И. Брежнев медеглээн.

Чавырлышкыны камгалаарынче болгаш бызыглаарынче угланган совет чаа инициатива бүрүзүн бистин өртемчейивистиң тайбында ынак бүгү куштери бүрүн чүүлдүзүнүп, изин-биле детип келтеп, «Чаагай сеткилдиг, буянныг чорукче, кижи төрелгетенин келир үеэнин дугайында сагыш салырынче Москвадан база каналган-дыр» деп, Болгарияның «Земеделеско знамеенин» болуну онзалап демдеглээн. ССРЭ-же фашистиг Германияның оор ёзу-биле халдаан бээр 40 чыл болган хүшеринде делегейнин бүгү чүрүттарының дээди хоойлу-дузалга органнарынга ол кыйгырыны кылганы кайгамчык улуг ужур-дузалыг болуп турар-дыр деп, Польшаның «Трибуна люду» солуну бижээн. Делегейнин амгы балдалын толаргай анализтеп, ССРЭ-нин Дээди Совединин сессиязынга чүве чугаалаан Леонид Ильич Брежнев совет улустун Ала-чүрүттүн Улуг Айынының баштайгы хүнүнде эгелээн. фашизмни чыла шапкан хүнге чедир ладының чалбышыгыг оруун өрткен деп, ол солун онзалап демдеглээн. Тайбын болгаш делегейнин айыл чок чоруун быжыглаар дээш демиселге ол үнелеп четтиннес улуг салышкынны амгы үеде киирип турар.

Америк империализм башталаан милитаристиг белүктер болунун хемчээлдериниң талазы-биле кажан-даа кеступ көрбээн кедергей хөй боо-чепсектерни өндере бүдүрерин улам калбартканнар. Боо-чепсектер бүдүрерин шегдээр дугайында, месилдежиишкиннерниң одаларын өөрүп болгаш маргылдаалыг айтырыгларны тайбын шинтпирдээр дугайында чугаалажылышкыннарлан ол белүктер, хамыктын мурнунда америк администрация амга чедир өйталап турар. Арын-нүүр чок дайынзырак ол политиканы «совет дайын кыжанышкыны» даар хоозун нүгүл-биле чажырарын орадаажып келген болгаш орадаажып-даа турар. «Совет Эвилели кымга-даа кыжанмайн турар. Барын аны Чөөн-даа чүкте чангыс-даа күрүне-биле улуг туружунче түүкүвейн турар» деп, ССРЭ-нин Дээди Совединин байырлалдыг медеглели ол бүгү нүгүлдээшкиннерни дазылыдан тура сойгалап илерткен.

Делегейниң калбак хөй-пиитизиге ол медеглелдин салдарынын кужу кайгамчык улуг. ССРЭ-ниң Дээди Совединин Кыйгырының Японияның «Асахи» деп буржуаз солуну бизин «Тайбынче, делегей дайынын болдурбазынче. Чөөн болгаш Барын чүктүн аразында чугаалажылышкыннарны доп-дораан эгелээринче кыйгырыг-дыр» деп адаан.

АГРЕССОРНУҢ КАЛЧААРААШКЫНЫ

Делегейге дээрбечи болдуруучу үүлгедиглер болгаш тыларын Америкаларнын актышкан Штаттарының Каттыбиле деткиннерниң ажыыныныны

30.06.81

ХӨӨМЕЙ-БИЛЕ АЯН ТУДУП...

Хөөмей, сыгыт, каргыраа — тыва улуска шаандан тура туруп келген боостаа ыры. Оны күүседир белен эвес. Ынчангаш шаандан бөөр оны ийнчангыс эр кижилер күүседир, а чоп ол ховар күүседиктерниң аян ырын таалап дыннаар чораан. Хөөмей, сыгыт, каргыраага тыва улус шаандан бөөр ынак чораан дээрзин мынаар ыры херечилеп турар:

Каргыраамны кагбас-ла мен,
Хапка суккаш, астып аар мен.
Хөөмейимни кагбас-ла мен,
Хемге суккаш, чүктеп аар мен.

Шынап-ла, уран чүүлүн бо оныагай хевирге бистин республикада үттүнмаан, кагдынмаан, тарын чылдан чылче оон күүседиктиниң саны өзүп, оон хевирлери улам чаартынып, сайзырап орар. Ол талазы-биле чамдык черлерде харын тускай ансамбльдер-даа тургустунгулаан.

Ынчангаш харыы «Хөөмей» аттыг фестивальды бир-ле дугаар пайысылал Кызылга хей киржиктилиг кылдыр организастап эрттирген ужуру-даа ында. Ук фестиваль «Хөөмей — пайыралдың ыры болзун» деп девизтин адаа-биле бо дыштакыр хүннерде бооп эрткен. Анаа республиканың шупту районнарыныңан эн шыырак хөөмейжилер, а ол ышкаш Моолдан, Башкириядан, Хакасиядан база киришкен. Оон ынай Москвадан, Эстониядан болгаш өске-даа черлерден композиторлар, эртемденнер бо онзагай фестивальдың ажылынга киржип, хөөмейнин ёзулуг киржиктилери-биле эртем-практиктиг конференцияны эрттирип, азылчылар-биле ол дуганыда боттарының ажыктыг санал-оналдарын бергеннер. Бо конференция-даа, фестиваль-даа иоон сонгаар хөөмей уран чүүлүн сайзырадырынга улуг идиглиг болган. Мындыг фестиваль бир-ле дугаар болуп эрткени ол.

...Көрүкчүлер филармониянын улуг залының олуттарын чыс долдур олурушкан. Фестивальды Тыва АССР-ниң культура министриниң орлакчызы А. Ф. Емельянов кыска сөс-биле ажыткан. Хөөмейжилернин фестивалы цирк артизи, хөөмейжи Д. Очуриун хөөмейлеп, көрүкчүлерге аян туткан күүселдеш-биле ужулээн.

«Хөөмей» фестивальдың түнел концерти болган соонда тиилекчилерни жюри илереткен. Түнел мындыг: акы-дуюма Моолдан Чулуун Менжаная, Эжээ Тойвгоо, Хакасиядан А. Коков, Башкириядан И. Ишмурат оларга хөөмей, сыгыт талазы-биле лауреат деп дүндүлүг атты тывыскан. А бистин республикадан хей кижи организастыы-биле идепкейлиг киришкен. Оон иштинде, ылаңгыя Чөөн-Хемчикте улуг улустуң «Сыгырга», школачы оолдарның «Сарадак» ансамбльдери эн чеднишкиниг киришкеш, лауреат атты ал. Оон ынай тоо лауреат атты ты лаан чаорби ажыт өскүстүг бараан чиатыылаан.

К. ТУЛУШ.

ЧУРУКТА РДА: Чөөн-Хемчик районда хөөмейжи школаның лауреат атты чедип алган «Сарадак» ансамбльдин турсамбли; ол ансамбльдин турукчузу, 1976 гузукчу ужуражы-биле чылда Читада зона аажы-биле болуп эрткен Бүгү-эвилелдин эн баштайгы бот-тывынгырган фестивальга М. О. Ондар.

Ю. КОСАРЬКОВТУН фотолары.

ДЕМ-БИЛЕ АЖЫЛДААР ДЭЭШ

Партияның XXVI съездизи профтехөредилгениң моон сонгаргы хөгжүлдезиниң онза киреэгейниң салганы билдингир. Улус ажыл-агыйыга ажылдаар ажылчын кадрларны белектээри, материал-техниктиг базаны улам калбартыш, быжыглаары, сургуулдарының идей-политиктиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң ханы сагыш салыры, ылаңгыя бистин республиканың байдалынга кол айтырыгларының бирээзи болуп турар. Маңаа бис бо чылдың майда Омск хоорайга эрткен профтехөредилге черлериниң ажылдакчыларының семинар-хуралынга чугаалашкан айтырыгларга үнделеэлээш, чамдык түүлдерни бижиир бодаан бис.

Үстүнде хуралга иитилел эртемнерин башкылаарының деннелик бедидериниң, бо талазы-биле сургуулдарның балдыгын шынарыңе улуг кичээнгейни уладыргаан. Элээн каш башкылар боттарының ажылынын дуржулгазын солуп, ол ышкаш чамдык профтехучилищелерде үстүнде айтырыгга хамаарыштыр байлак дуржулга-даа мөөннеттингеи дээрзин билип алдывыс. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң салган теелүүр улуг сорулгаларын сургуулдарның сеткил-чүрээнге каныаар өредип чедирер айтырыг аңаа кол черни эелээн. Бо айтырыгга хамаарышкан аллы илеткелди дыннаан бис. Иитилел эртемнериниң башкылаашкынын бедик деннелге тургузары, ону чедип алырыңа тус-тус училищелерниң удуртулгазынын, ылаңгыя партия организацияларының контролю неетиннер.

Бистин республиканың профтехөредилге эргелери ук айтырыгже сагыш салып келген. Иитилел эртемнериниң эн эки кабинеди дээш көрүлдеконкурсту чыл санында организастап турар бис. Эрткен чылын конкурска № 4 ХПТУ-нун теегү башкызы Р. Ф. Гончаровання теегү кабинеди тиилекчи болган. Училищелерде ук эртемни арга-дуржулгалыг башкылар өредип турар. Олар, класстан дашкаар ажылдарже база сагыш салып турарлар, Н. М. Муренков, И. Б. Бегзи (КПТУ № 1), В. Т. Блинов, Г. А. Сайгутина (ХПТУ № 4) оларның кичээлериниң теоретиктиг болгаш методиктиг деннели бедик, өредип турар материалдарны амыдырал-биле, амгы үе-биле ханы холбаан турарлар.

Иитилел эртемнериниң башкылары училищелерде башкылар болгаш будурулге өредилгезиниң мастерлериниң ортузунда теоретиктиг семинарларны удуртуп, сургуулдарга политинформаторлар белүктерин башкарып турарлар. Ленинчи кичээлдер, иитилел-политиктиг аттестация, конференция болгаш темалыг кежээлер үстүнде башкыларның удуртулгазы-биле эртип турар.

Бистин чамдык училищелеривисте байдал шоолуг эвес дээрзи билдингир. Доозукчуларның хей кезии күрүне экзаменнеринге «ортумак» демдектер ап турар. Сургуулдар иитилел эртемнерин эки өредир дээш чүткүл чок болур чорук хаяа эвес. № 1 КПТУ-да, № 6 КПТУ-да иитилел-политиктиг аттестацияны ёзу барымдаалап эрттирип турар таварылгалар бар. Ук училищелерниң удуртукчулары сургуулдарның идей-политиктиг кижизидилгезинге контрольду болгаш удуртулганы кошкадып турарындан шык мындыг фактылар үнүп кээп турар.

Республиканың профтехөредилге эргелери партия, совет органларының бүгү талалыг дузазын көрүп, оларның удуртулгазы-биле ажылдап турары чугаажок. Материал-техниктиг базаны быжыглаарынче, профтуланыышкын ажылыңа, кадрлар айтырыңга биске дузаны доктаамал көргүзүп турар. Бистин училищелеривисте сургуулдар чымыдазының айтырыы тергини чугула айтырыгларның бирээзи болуп артышаан. Херектиң ужуру чүдел дээрге биске ёзулуг-ла ажылчын кадрлар болурунга ханы сеткилиңден берилгеен быжыг чурумнуг, эки өреенникчилер школалардан келир ужурлуг. Красноярск хоорайда профтехучилищелерге бүгү талалыг шеф дузазын көргүзүп турарының дуржулгазы солун. СЭКП край комитединде тускай координация теегү бар, профтуланыышкынны удуртуруңга оларның дуржулгазы байлак.

Эрге-хоойлу кижизидилгезиниң айтырыгларына холбаштыр санал-оналдар база болгулаан. Омскиниң милициянын дээди школазының кафедра эргелекчизи В. А. Здриковскийниң чугаазы солун болган. Хоойлу-дүрүм эртемниң үндезиннери өредириниң ужуруузының дугайын ол онзалап айыткан. Омскиде бо талазы-биле доктаамал улуг ажылды чорудуп турар, ух эртемнин башкыларын чаа билиглер-биле чепсеглеп, башкылаашкын ажылын амыдыралбиле, хүн бүрүүн чижектерибиле ханы холбаан, «Аныяк юрист», «Дзержинчи», «Щит болгаш дылыш» деп клубтар ында ажылдап турар. Суд, прокуратура, милиция ажылдакчылары училищелерге үргүлүү баар.

Эрге-хоойлу кижизидилгезиниң талазы-биле тодаргай ажылды бистин республиканың профтехучилищелеринде, ылаңгыя № 4 ХПТУ-да чорудуп турарын айтып болур. Иштин херектер министерствозунуң назы четпээннер херектериниң инспекциязының ажылдаачылары-биле харылаа быжыг. Сургуулдарның ада-иелери ажылдап турар чамдык будурулге коллективтериниң хөөнинги организациялары «берге» кижизидилгеге элээдилер-биле ажылга дузаны көргүзүп турары эки. № 2 бажын эргелери, № 3 АТБ, сүт заводу, «Найырал» кинотеатр дээш өске-даа коллективтер үстүнде ажылдарга киржип турары эки.

Профтехөредилге черлериниң сургуулларындан корумдурум чаяа тавырылгаларны чок деп болбас. Оон чылдагааны чылдагаан чок черге хей кичээл шактарын сургуулдарның саңа турары. Районнарже чүртүүн турар ада-иелериниң далларынче чаңгыс ай-аймыгыла сурат базар. Ол ышкаш ортуда тыва корум-дурум чаяа чайлыс, чарым-даа херек үлегеаажыкшиннерге безин тавар-жы бергилээр. Сургуулдарның училищелерже эгизин чорударынга дузалаар дугайында, ада-иелерге, бизнектерни ада-иелериниң назы четпээннер херек талазы-биле комиссия, кедээ Советтерге чежелерге чорударга, сураг болур.

Маңаа чүгле ийи чижектен киирип көрейн. № 1 КПТУ-ле Суклак кедээ Совединиң аразында ажыл-херекчи харылаа тургустунган. Ш. Совет күүскомунуң дарга-Ондар болу училищеде ерениң турарларны болгаш ының ада-иелерни эки бирлешкен херек тавырылгада чалап эккеш, тус-тустаа ажылы бистин-биле кады чорудуп рар. Оон түнелги эки бо билдингир. Сургуулдарның дилгезинин дугайында бытыкаа хуралдарны ада-рын база эрттирип турар.

Чөөн-Хемчикте Ишкин кедээ Совединиң күүсом дарызы Токур-оолдуң адыгыр буулыг янзылыг чугаалар чордарга кандыг-даа харыы чедолур, харын-даа келес-келе бо дарга болдуңуп, болуу (Тулуш Владимир) дугайында бижиривиске безин херектиг албайн турган. Ажыл-херек ужурунда безин Кызылга бо хей удаа кээп турар болбайн аан.

Улуг-Хемниң [illegible] чүртүүн турар пенсионер В. Н. Норбу назы дегүй берген-даа болза, бодунуң олдуңуп өредилгезин, чурумун сонуургаан бо-ла келир, ынчангаш оскелеп эки өреенип турар. Чеже ынчаш ада-иелер болгаш эскелеп ажыл-агый, будурулге организациялары, кедээ Советтер училищелерге өреенип турарлар. Олерниң телептиг кадрлар болуп эки өреенирге дээш бар чеге сагыш салыры чугула болуп турар.

З. АФАНАСКИНА.
Профтехөредилге эргелериниң инспектору.

ИЮНЬ 30-ДЕН ИЮЛЬ 2-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 30-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 «Ye». Информастыг программа. 8.40 Эртенги гимнастика. 9.05 «Буузеллеэшкин». Уран-чечен фильм. 2-ги фильм. 2-ги сериязы — «Искра» операция». 10.10 Киевтин күрүне филармониязының «Гармония» камера ансамблинин оюну. 10.45 «Аяпар делегейинде». Дамчыдылганы Н. Н. Дроздов чорудар. 11.45 Медээлер. 11.50—14.15. Чапсар. 14.15 Медээлер. 14.45 «Төрээн чуртун-дур». Сибирьин. Сонгу чүктү болгаш Ыраккы Чөөн чүктү шинчээдип алганының теегүзүүнүн дугайында документалдыг телефильм. 15.35 Уругларга фильм. «Сээн кажан-даа барбазың аъргаа». Уран-чечен телефильм. 16.40 «Өөреникчилериниң будурулге бригадалары». Ростов областың өөреникчилериниң будурулге бригадаларынга ажылының дуржулгазының дугайында. СССРЭ-ниң чыгыдыышкын министриниң орлакчызы В. М. Коротов дамчыдылганы киржир. 17.15 «ССРЭ — МАР». «Ден эргелет киржикчилер». Документалдыг фильм. 17.25 «М. Горький. Сактыышкынар болгаш ужуражыышкынар.

КЫЗЫЛДАН

18.30 Телемедээлер. 18.40 Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.45 Бөгүн делегейде. 19.00 «Эртем амыдыралы». 19.30 «Бир ынакшылдың төөгүзү» деп уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. А. П. Чеховтун чогаалдарын ёзугаар. 21.00 «Ye». Информастыг программа. 21.35 — 23.00 «Отар Тактакишвили. Чогаадыкчы ажылыңдан арынар» деп фильм-концертнин баштайгы көргүзүлгези. Эге сесту ССРЭ-ниң улустуң артизи, композитор Г. М. Свиридов чугаалаар. Төөгеде — «Бөгүн делегейде» деп информастыг үндүрүлге.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 С. Соловейчик — «Чедиг хат» деп бөлүк». Телешин. 3-кү болгаш 4-кү төөгү — «Бөлдек», «Дыргыраашпай». 13.30 М. Мусоргскийниң романстары болгаш ырлары. 14.20 Футбол дугайында дончулал. 14.50 «Чаа эгеленнер клуву». 16.00—17.30 Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

17.30 «Бөлек». Телефильм. 18.00 «Челээш». Дамчыдылга. 18.30 Телемедээлер. 18.40 Телемедээлер (орус дылга). 18.45 Чарлаадар. 18.50 «Чугаалажып көрген». Телефильм. 19.00 «Чаашкынга». Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

20.00 «Тамыктыг удуңар, чаштар». «Хуулгазын экран». 20.15 «Марк Рейзенниң күүселдеш-биле.» Фильм-концерт. 21.00 «Ye». Информастыг программа. 21.35 «Пуск». Хей сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 22.40—23.40 «Горизонт». Ленинградтан дамчыдылга.

ИЮЛЬ 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 «Ye». Информастыг программа. 8.40 Эртенги гимнастика. 9.05 «Чалыыларын чогаадылгазы». 9.35 «Бир ынакшылдың төөгүзү». Уран-чечен телефильм. 11.00 Тоо телевидениеин болгаш Бүгү эвилел радиозунуң СССРЭ-ниң улустуң артизи Ю. Силантьевтиң удуртканы эстрада-симфония оркестриниң концерти. 11.30 Медээлер. 11.35—14.15 Чапсар. 14.15 Медээлер. 14.35 «Черинин эзи—кижи». Кинопрограмма: «Курттаг черге цыктыг оймактар». «Даштыг шеп». 15.20 «Горизонтер, харылаңнар!» 16.05 «Луговскийниң поэзиязы». 16.45 «Шыдыраа школазы». Делегей чемпиону А. Карпов киржип турар. 17.15 Канаданың национал байырлалы — Конфедерация хүнүнге. Кинопрограмма. 17.45 Делегей конкурсунуң лауреаты Н. Панова Ф. Шопеннин чогаалларын күүселдир. Свердловскиден дамчыдылга. 18.15 Чогаалчыларга сес.

КЫЗЫЛДАН

18.30 Телемедээлер. 18.40 Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.45 Бөгүн делегейде. 19.00 «Сески директор» деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 19.35 «Таарымчалыг байдалдар-ла-дыр» деп телешиниң баштайгы көргүзүлгези. Автор — Ю. Шпитальный. 21.00 «Ye». Информастыг программа. 21.35 «Кинокамера делегейни көргүзүп тур». Башкарыкчы — политиктиг тайылбырлакчы Н. Фесуненко. 22.25 Бөгүн делегейде. 22.40—23.05 Узбек ССР-ниң аныяк балет артистериниң концерти.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 С. Соловейчик — «Чедиг хат». Телешин. 5-ки болгаш 6-ды төөгү — «Өжээн негээшкин», «Ларгылдаа». 13.30 «Алдын чээрен». Мультфильм. 14.00 «Ырлыжылы, өөнүктер!» Музыкалыг программа. 15.55 — 17.30 Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

17.30 «Таныштары». Фильм-концерт. 17.55 «Авам, ачам баа бистер. 12». Телефильм. 18.30 Телемедээлер. 18.40 Телемедээлер (орус дылга). 18.45 Чарлаадар, реклама.

МОСКВАДАН

19.00 «Кедээге шак». 20.00 «Тамыктыг удуңар, чаштар!» «Фигин ужуруларын». Мультфильм. 20.15 Кара далайның Кызыл туктуг флодунуң ыры болгаш танцы ансамблинин концерти. 21.00 «Ye». Информастыг дыннадыг. 21.35—22.40 «Пуск». Хей сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги серия.

ИЮЛЬ 2-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 «Ye». Информастыг программа. 8.40 Эртенги гимнастика. 9.05 Мультфильмнер программазы: «Уруг бile адыг», «Даарта, даарта келир», «Бөдүрүк фонарьжыгаш». 9.35 Ю. Шпитальный — «Таарымчалыг байдал-ла-дыр». Телешин. [illegible] несиннер аттыг музыкалыг [illegible]гогика институдунуң РСФСР-ниң уран чүүлүүн алдар ажылдакчызы О. Ал[illegible] удуртканы камера оркестр концерти. 11.25 Медээлер. [illegible]—14.15 Медээлер. 14.30 Д[illegible]ментал дыг телефильмнер программазы: «Харам чок с[illegible]гы», «Кедээ чурумал», «[illegible] жылар». 15.15 Орус [illegible] 15.45 Стендже боозалга [illegible]зы-биле ССРЭ-ниң чемпио[illegible] 16.20 Я. Крумпхольц. Ар[illegible] оркестрге концерт. Со[illegible] Д. Платилова (ЧССР). [illegible] Уругларга фильм. «Тажы[illegible]гаш ядыы». Уран-чечен [illegible] фильм. 18.00 «Алкоголизм[illegible]чиниң беседазы».

КЫЗЫЛДАН

18.30 Телемедээлер. 18.40 [illegible] медээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.45 Бөгүн делегейде. [illegible] Тоо телевидениниң б[illegible] Бүгү-эвилел радиозунуң [illegible] улустуң хөгжүм хереселе[illegible]ниң оркестриниң концерт[illegible] римёр — РСФСР-ниң у[illegible] артизи Н. Некрасов. [illegible] Вьетнам Социалистиг Р[illegible]ликаның тургустунган [illegible] 5 чыл оюнга турасказатка[illegible]грамма: 1. «Вьетнамның [illegible]че базымы». Документ[illegible] фильм. 2. «Ним деп атты[illegible] Уран-чечен телефильм. [illegible] «Ye». Информастыг прог[illegible] 21.35 «Эртем амыдыр[illegible] Академик В. Л. Комаров[illegible]гайында. 22.15 Бөгүн дел[illegible] 22.30 Гандбол талазы-би[illegible]легей турнири. Эр улус[illegible]ниң шилиндек команд[illegible] ЧССР-ниң шилиндек во[illegible]зы. Болгарыңдан дамчы[illegible]

ИЙИГИ ПРОГРАМ[illegible]

МОСКВАДАН

12.00 С. Соловейчик — «[illegible]хат» деп бөлүк». Телеш[illegible] төөгү — «Неитерээн болуу[illegible] 12.45 Найыралчы чурт[illegible] парашют спортунуң тал[illegible]де чемпионады. Вил[illegible] дамчыдылга. 13.20 «Ырлы[illegible] биле артар». 14.10 А. Т[illegible]нун чогаадылга аж[illegible]дрыынары. 15.00 «Фес[illegible]дар... Конкурстар... К[illegible]тер». Башкарыкчы муз[illegible] ыйылбырлакчызы О. Доб[illegible]ва. 16.00—17.30 Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

17.30 Документалдыг [illegible] фильмнер программазы: [illegible] кумнуң човаачылары», [illegible] дурс Гороховтун [illegible] 18.00 Уругларга фильм [illegible] киидилдин тоолдары». [illegible] Телемедээлер. 18.40 Те[illegible]лер (орус дылга). 18.[illegible] лаадар. 18.50 Киножур[illegible]

МОСКВАДАН

19.00 «Кино ажы-чорук[illegible] клуву». Башкарыкчы [illegible]-Сенкевич. 20.00 «Тамы[illegible] удуңар, чаштар!» [illegible] ужуралдары». Муль[illegible] 20.15 «Музейге к[illegible] Фильм-концерт. 21.00 «[illegible]формастыг программа. [illegible] 22.40 «Пуск». Хей с[illegible] уран-чечен телефильм. [illegible]рилиы.

«Дүшкен болуушкун» деп чаа кино республиканың кинокаранларында үнүп эгелээн.

КАЯА ӨӨРЕНИРИЛ?

Респотребсоюзтуң даразында өредилге черлериниң өреним кирери күүсеннери. Тываның респотребсоюз черинде тыдап тур:

Красноярскиниң кооперативтехникуму. Тускай эртеми — совет садыгда ылаңгыяшкын, бухгалтер үйеду, товароведение болгаш үлегпүр бараанарын садыглаарын организастаары, товароведение болгаш азы-чем бараанларын садыглаарын организастаары, үлегпүр болгаш азы-чем бараанларының товароведениези, кооператив садының организастаары болгаш башкарары. Кооператив садының организастаарының болгаш башкарарының салбырынга хереглекчилер кооперациязынга ажылдап чораан стажтыгларны болгаш Совет Армияга шериг албанын эрттиргеннерни хүлээп алыр.

Читаның кооперативтехникуму. Тускай эртеми — азы-чем белектээрниң технологиязы.

Улан-Удэниң кооперативтехникуму. Тускай эртеми — хлеб быжырарының технологиязы.

Үстүнде адаптыгаан техникумларга чүгле хүндүсү-даа бырларга хүлээп алыр. **Документилерни август 1-ге чедир хүлээп алыр.**

Иркутскиниң алгы-кеш болгаш өлүк-тывыш техникуму. Тускай эртеми — мал бүгүлгаа кейтеринин технологиязы, кедээ ажыл-агый продуктуларының товароведениези (хүндүсү-болгаш бот-өредилге салбырларынга), охотоведение болгаш ан өстүрери, правоведение (чүгле хүндүсү салбырга).

Иркутскиниң алгы-кеш болгаш өлүк-тывыш техникумунуң бот-өредилге салбырынга Тыва респотребсоюзтуң системазынга ажылдап чораанларны хүлээп алыр. **Документилерни июль 20-ге чедир хүлээп алыр.** Бүгү салбырларның кайызынга-даа киирде орус дылга болгаш литературага (бажимел-биле) экзамен дужаар. Оон ангыда товароведение болгаш технология салбырларына, охотоведение болгаш ан өстүрериниң мергежилдерге киирлер — химияга (аас-биле); бухгалтер үйеду, совет садыга планнаашкын, кооперативсадының организастаары болгаш башкарары мергежилдерге киирлер—математикага (аас-биле); товароведение үстүнде мергежилге киирлер — ССРЭ-ниң төөгүзүнге экзаменнерни дужаар.

Дараазында документилерни киирер:

Техникумуңуң директорунуң адынга билдириишкин.

Эртемниң дугайында документ (болу-биле).

№ 286 майын ёзугаар эмчи справказы.

Күш-ажыл дептериниң ушта бижилге, ажыл стажтыгар.

Өредилгеже чорутканы бижин (бот-өредилге салбырынга киирлер).

3×4 хемчээлдиг бир фоточурук.

Билдириишкиннерни июль 31-ге чедир дараазында адресче чорудар. Кызыл хоорай. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 31. Респотребсоюз, кадр килдизи. Телефону — 2-27-24.

СОВЕТ КООПЕРАТИВ САДЫНЫН НОВОСИБИРСКИДЕ ИНСТИТУДУ хүндүсү болгаш бот-өредилге салбырларына даразында эртемнерге өреенирлерни калап тур:

товароведение болгаш үлегпүр бараанларын садыглаарын организастаары, товароведение болгаш азы-чем бараанларын садыглаарын организастаары, садытын экономиказы, бухгалтер үйеду.

Бүгү салбырларын кайызынга-даа киирде математикага (бижимел-биле), географиягa (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел-биле) экзаменнер дужаар. Оон ангыда товароведение болгаш технологиязы салбырларына, охотоведение болгаш ан өстүрериниң мергежилдерге киирлер — химияга (аас-биле); бухгалтер үйеду, совет садыга планнаашкын, кооперативсадының организастаары болгаш башкарары мергежилдерге киирлер—математикага (аас-биле); товароведение үстүнде мергежилге киирлер — ССРЭ-ниң төөгүзүнге экзаменнерни дужаар.

Дараазында документилерни киирер:

Техникумуңуң директорунуң адынга билдириишкин.

Эртемниң дугайында документ (болу-биле).

№ 286 майын ёзугаар эмчи справказы.

Күш-ажыл дептериниң ушта бижилге, ажыл стажтыгар.

Өредилгеже чорутканы бижин (бот-өредилге салбырынга киирлер).

3×4 хемчээлдиг бир фоточурук.

Билдириишкиннерни июль 31-ге чедир дараазында адресче чорудар. Кызыл хоорай. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 31. Респотребсоюз, кадр килдизи. Телефону — 2-27-24.

СОВЕТ КООПЕРАТИВ САДЫНЫН НОВОСИБИРСКИДЕ ИНСТИТУДУ хүндүсү болгаш бот-өредилге салбырларына даразында эртемнерге өреенирлерни калап тур:

товароведение болгаш үлегпүр бараанларын садыглаарын организастаары, товароведение болгаш азы-чем бараанларын садыглаарын организастаары, садытын экономиказы, бухгалтер үйеду.

Бүгү салбырларын кайызынга-даа киирде математикага (бижимел-биле), географиягa (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (бижимел-биле) экзаменнер дужаар. Оон ангыда товароведение салбырларына киирлер — химияга (аас-биле); бухгалтер үйеду болгаш садыгның экономиказынга киирлер — төөгүүге (аас-биле) экзаменнер дужаар.

Тыва национал[illegible]ниң конкурс чокка [illegible]да-биле институтуң хүн[illegible] салбырынга (кирип [illegible]) хүлээп алыр. Доку[illegible]ни июль 15-ке чедир [illegible]лээп алыр.

Хереглекчилер кооперацияларынга 2 [illegible] ажылдарын болгаш [illegible] организациялары[illegible] кооперативтер[illegible] чорутканы кижилерге өреенирлерге [illegible]-агыйжы стипендиялар[illegible]-биле институтуң [illegible] өреенир салбырларына [illegible] кирер[illegible]алыр. Доку[illegible]тилерни респотребсоюзтуң кадр [illegible] 25-ке чедир хүлээп алыр.

Хереглекчилер кооперацияларында ажылдап турар. 2 чылын ажылдап ажыл стажтарларын болгаш [illegible] салбырларына хүлээп алыр.

Дараазында Доку[illegible]лерни 620000, Улан-Удэ хоорай, Коммунистическая кудумчузу, 50. [illegible]тив садының Новосибирск институдунуң бот-факультединге. Доку[illegible]ни август 1-ге чедир алыр.

Дараазында доку[illegible]ни киирер:

Институтуң [illegible]адынга билдириишкин.

Эртемниң дугайын[illegible]ит (болу-биле), за[illegible]мозуңдан ушта б[illegible]дипломга кожар.

Күш-ажыл дептери[illegible]та бижилге (ажылда[illegible]карга).

№ 286 майын ёзуг[illegible] справказы.

Ажылдап турган [illegible] справка (бот-өредил[illegible]ырынга киирлер).

Характеристика [illegible] ажылдап азы өреен[illegible]ренирлер (рекомендац[illegible]).

Өредип чорутканы[illegible] (бот-өредилге салбы[illegible]реплер).

Чүртүүн турганы[illegible] болгаш ат-булениниң[illegible]да справка.

3×4 хемчээлдиг [illegible]чурук.

Агаар

Бүгү республикага хүндүс [illegible]ттар, аныын кааш [illegible]шкар бол[illegible] болуу. Чамдык турар агаар [illegible]ээш чаъс чаар, районнарга [illegible]ланышкынны [illegible] чүк үүл о...14 метр, [illegible]хат секундада [illegible] 15—20 чамдык районнарда температура чедер. Агаарның температурузы 16—21 [illegible]ыр. [illegible]ада 9. Кызылга хат секунд[illegible] метр 14 метр, чамдыкта 20 [illegible]ра чедер. Агаарның температ[illegible]зы дүне 10—12, хүндүс 19[illegible] градус чылыр.

Кино

Июнь 30-де

«НАЙЫРАЛ»: «Дүне болган таварылга» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Чараштай болгаш мангыс» 9.30, 11.20, 15.30, 17.20, «Бистер ышкаш, мындыгар!» 19.10, 21.00 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Билдиг жиниң тоолчугу 15.00, 16.50, 18.40, 20.[illegible] (уза[illegible]) шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНО» «Ада чуртка бараан шаан» 14.00, 16.00, 20.[illegible] тарда.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Редакцияның адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-36-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарларының 2-22-35, партийжи амыдыраа болгаш совет тургузуу килдистериниң 2-37-13, промышленность килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, улегпүр килдизиниң 2-31-75, чаңгыс килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Типаж 17860. Чагыг [illegible]

СОЛУН НЕДЕЛЯ 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном-садының херектериниң талазы-биле эргелериниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1)

ТС—06834.